

Evoluția poeziei în literatura română

Este un subiect captivant care ilustrează schimbările culturale, sociale și estetice de-a lungul timpului. De la primele manifestări poetice în limba română până în contemporaneitate, poezia românească a cunoscut o evoluție bogată, marcând diverse curente literare și exprimând multiple viziuni asupra lumii și a condiției umane.

Originea poeziei românești poate fi urmărită în perioada medievală, când primele texte scrise în limba română au început să apară, sub influența literaturii religioase și a culturii bizantine. Poezia acestei perioade este strâns legată de creștinismul ortodox și de valorile culturale ale Europei de Est, exprimând credința, suferința și speranța în divinitate.

În perioada Renașterii și a Reformei, poezia românească a cunoscut o dezvoltare semnificativă, sub influența umanismului european și a noilor idei venite din Occident. Poetul Miron Costin a reprezentat un reper important în această perioadă, prin opera sa influentă și prin promovarea unor teme laice și istorice.

A lumii cântu cu jale cumplită viața,
Cu griji și primejdii cum iaste și așa:
Prea suptire și-n scurtă vreme trăitoare.
O, lume hicleană, lume înșelătoare!
Trec zilele ca umbra, ca umbra de vară,
Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorcu iară.
Trece veacul desfrânatu, trec ani cu roată.
Fug vremile ca umbra și nici o poartă
A le opri nu poate. Trec toate prăvălite
Lucrurile lumii, și mai mult cumplete.
Și ca apa în cursul său cum nu să oprește.
Așa cursul al lumii nu să contenește.
Fum și umbră sântu toate, visuri și părere.
Ce nu petrece lumea și în ce nu-i cădere?
Spuma mării și nor suptu cer trecătoriu,
Ce e în lume să nu aibă nume muritoriu?
Zice David prorocul: "Viața iaste floara,
Nu trăiaște, ce îndată iaste trecătoarea".
"Viarme sântu eu și nu om", tot acela strigă
O, hicleană, în toate vremi cum să nu să plângă
Toate câte-s, pre tine? Ce hălăduiaște
Neprăvălit, nestrămutat? Ce nu stăruiaște
Spre cădere de tine? Tu cu vreme toate

Primenești și nimica să stea în veci nu poate,
Ceriul faptu de Dumnezeu cu putere mare,
Minunată zidire, și el fârșit are.
Și voi, lumini de aur, soarilă și luna,
Întuneca-veți lumini, veți da gios cununa.
Voi stele iscusite, ceriului podoba.
Vă așteaptă groaznică trâmbiță și doba.
În foc te vei schimosi, peminte, cu apa
O, pre cine amar nu așteaptă sapa
Nu-i nimica să stea în veci, toate trece lumea,
Toate-s nestătătoare, toate-s niște spume.
Tu, părinte al tuturor, doamne și împărate,
Singur numai covârșești vremi nemăsurate.
Celelalte cu vreme toate să să treacă.
Singur ai dat vremilor toate să petreacă.
Suptu vreme stăm, cu vreme ne mutăm viața,
Umblăm după a lumii înșelătoare fața
Vremea lumii soție și norocul alta,
El a sui, el a surpa, iarăși gata.
Norocului zicem noi ce-s lucruri pre voi
Sau primejdii cându ne vin, sau câte o nevoie.
Norocului i-au pus nume cei bătrâni din lume;
Elu-i cela ce pre mulți cu amar să afume.
El sus, el coboară, el viața rumpe,
Cu soția sa, vremea, toate le surpe.
Norocul la un loc nu stă, într-un ceas schimbă pasul.
Anii nu potu aduce ceasul.
Numai mâini și cu aripi, și picioare n-are
Să nu poată sta într-un loc nici-odinioare.
Vremea începe țările, vremea le sfârșește.
Îndelungate împărății vremea primenește.
Vremea petrece toate; nici o împărăție
Să stea în veci nu o lasă, nici o avuție
A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume
Mari împărați și vestiți? Acu de-abia nume
Le-au rămas de poveste. Ei sântu cu primejdii
Trecuți. Cine ai lumii să lasă nădejdi?
Unde-s ai lumii împărați, unde iaste Xerxes,
Alixandru Machidon, unde-i Artaxers,
Avgust, Pompeiu și Chesar? Ei au luat lume,
Pre toți stinsu-i-au cu vreme, ca pre niște spume.
Fost-au Tiros împărat, vestit cu războae,
Cu avare preste toți. Și multă nevoie
Au tras hândii și tătarii și Asiia toată.

Caută la ce l-au adus înșelătoarea roată:
Prinsu-l-au o fămee, i-au pus capul în sânge.
"Satură-te de moarte, Tiros, și te stinge
De vărsarea sângelui, o, oame înfocate,
Că de vrăjmășiia ta nici Ganghes poate
Cursul său să-l păzească". Așa jocurește
Împărățiile, lumea, așa le prăvălește.
Nici voi, lumii înțelepții, cu filosofia
Hălăduiți ce lume, nici theologia
V-au scutit de primejdii, sfinți părinți ai lumii,
Ce v-au adus la moarte amară pre unii.
Nime lucruri pre voe de tot să nu crează
Nime-n grele, nădejdea de tot să nu piarză,
Că Dumnezeu au vârstat toate cu sorocul,
Au poruncitu la un loc să nu stea norocul.
Cursul lumii ați cercatu, lumea cursul vostru
Au tăiat. Așa iaste acum vacul nostru.
Niminea nu-i bun la lume, tuturor cu moarte
Plătește osteneala, nedireaptă foarte
Pre toți, ci nevinovați, ea le tae vacul.
O, vrăjmașă, hicleană, tu vinezi cu sacul.
Pre toți îi duci la moarte, pre mulți fără deală,
Pre mulți și fără vreme duci la aceasta cale.
Orice faci, fă, și caută fârșitul cum vine.
Cine nu-l socotește, nu petrece bine.
Fârșitul ori laudă, ori face ocară;
Multe începături dulci, fârșituri amară.
Fârșitul cine caută, vine la mărire;
Fapta nesocotită aduce perire.
Moartea, vrăjmașă, într-un chip calcă toate casă,
Domnești și-mpărătești, pre mine nu lasă:
Pre bogați și săraci, cei frumoși și tare.
O, vrăjmașă, priiatin ea pre nimeni n-are,
Naștem, murim, odată cu cei ce să trece,
Cum n-ar fi fostu în veci dacă să petrece.
Paimâini suntu anii și zilile noastre.
Sfinții ingeri, ferice de viața voastră.
Viețuim și viața iaste neștiută,
Și până la ce vreme iasta giuruită,
Așa ne poartă lumea, așa amăgește.
Așa înșală, surpă și batjocorește.
Fericită viața fără de valuri multe,
Cu griji și neticneală avuția pute.
Viețuiți în ferice, carii mai puțin

Griji purtați de-a lumii; voi lăcuiți bine.
Vacul nostru cu-mprumut dat în datorie.
Ceriul de gândurile noastre bate jocurie.

(Miron Costin-*Viața lumii*)

Epoca fanariotă și a Iluminismului a adus o altă schimbare în poezia românească, odată cu apariția școlilor de poezie și a revistelor literare, care au favorizat dezvoltarea culturii și literaturii românești. Poetul Grigore Alexandrescu este un exemplu de poet iluminist, care a abordat teme sociale și morale într-o manieră accesibilă și satirică.

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate:
Către țărmul dimpotrivă se întind, se prelungesc,
Ș-ale valurilor mîndre generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadență îl izbesc.

Dintr-o peșteră, din rîpă, noaptea iese, mă-mpresoară:
De pe muche, de pe stîncă, chipuri negre se cobor;
Mușchiul zidului se mișcă... pîntre iarbă să strecoară
O suflare, care trece ca prin vine un fior.

Este ceasul nălucirei; un mormînt se desvălește,
O fantomă-ncoronată din el iese... o zăresc...
Iese... vine către țărmuri... stă... în preajma ei privește...
Rîul înapoi se trage... munții vîrful își clătesc.

Ascultați!... marea fantomă face semn... dă o poruncă...
Oștiri, taberi fără număr împrejur-i înviez...
Glasul ei se-ntinde, crește, repetat din stîncă-n stîncă,
Transilvania l-aude, ungurii se înarmez.

Oltule, care-ai fost martur vitejiilor trecute,
Și puternici legioane p-a ta margine-ai privit,
Virtuți mari, fapte cumplite îți sînt ție cunoscute,
Cine oar' poate să fie omul care te-a-ngrozit?

Este el, cum îl arată sabia lui și armura,
Cavaler de ai credinței, sau al Tibrului stăpîn,
Traian, cînte a Romei ce se luptă cu natura,
Uriăș e al Daciei, sau e Mircea cel Bătrîn?

Mircea! îmi răspunde dealul; Mircea! Oltul repetează.
Acest sunet, acest nume valurile-l priimesc,

Unul altuia îl spune; Dunărea se-nstiințează,
Ș-ale ei spumate unde către mare îl pornesc.

Sărutare, umbră veche! priimește-nchinăciune
De la fiii României care tu o ai cinstit:
Noi venim mirare noastră la mormîntu-ți a depune;
Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume l-au hrănit.

Rîvna-ți fu neobosită, îndelung-a ta silință:
Pînă l-adînci bătrînețe pe români îmbărbătași;
Însă, vai! n-a iertat soarta să-ncununi a ta dorință,
Ș-al tău nume moștenire libertății să îl lași.

Dar cu slabele-ți mijloace faptele-ți sînt de mirare:
Pricina, nu rezultatul, laude ți-a cîștigat:
Întreprinderea-ți fu dreaptă, a fost nobilă și mare,
De aceea al tău nume va fi scump și nepătat.

În acel locaș de piatră, drum ce duce la vecie,
Unde tu te gîndești poate la norodul ce-ai iubit,
Cîta ai simțit plăcere cînd a lui Mihai soție
A venit să-ți povestească fapte ce l-a strălucit!

Noi citim luptele voastre, cum privim vechea armură
Ce un uriaș odată în războaie a purtat;
Greutatea ei ne-apasă, trece slaba-ne măsură,
Ne-ndoim dac-așa oameni întru adevăr au stat.

Au trecut vremile-acelea, vremi de fapte strălucite,
Însă triste și amare; legi, năravuri se-ndulcesc:
Prin științe și prin arte națiile înfrățite
În gîndire și în pace drumul slavei îl găsesc.

Căci războiul e bici groaznic, care moartea îl iubește,
Și ai lui sîngerăți dafini națiile îi plătesc;
E a cerului urgie, este foc care topește
Crîngurile înflorite, și pădurile ce-l hrănesc.

Dar a noaptei neagră mantă peste dealuri se lățește,
La apus se adun norii, se întind ca un veșmînt;
Peste unde și-n tărie întunerecul domnește;
Tot e groază și tăcere... umbra intră în mormînt.

Lumea e în așteptare... turnurile cele-nalte

Ca fantome de mari veacuri pe eroii lor jălesc;
Și-ale valurilor mîndre generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadență îl izbesc.

Grigore Alexandrescu-*Umbra Lui Mircea*(*La Cozia*)

Romantismul a marcat una dintre cele mai fertile perioade din istoria poeziei românești, cu scriitori de talia lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri și Ion Heliade Rădulescu. Poezia romantică s-a caracterizat prin exprimarea pasiunii, a sentimentelor intense și a fascinației pentru mitologie și natură. Eminescu, considerat cel mai mare poet al literaturii române, a înfățișat în versurile sale teme metafizice, universale și patriei, marcând profund cultura și identitatea românească.

Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.

Când deodată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce..
Pân-în fund băui voluptatea morții
Ne'ndurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus.
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări..
Pot să mai re'nviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?.

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!
Mihai Eminescu-*Odă* (*în metru antic*)

Poezia românească a continuat să evolueze în perioada interbelică, cu apariția unor curente literare precum avangarda și modernismul. Poetul George Bacovia a adus în literatura română o nouă estetică, marcându-se prin melancolie, pesimism și o abordare introspectivă a realității.

În perioada comunistă, poezia românească a fost supusă unor restricții și cenzurii, dar a continuat să existe o voce poetică distinctă, care a abordat subiecte

sociale, politice și existențiale. Nichita Stănescu și Marin Sorescu sunt doi dintre poeții reprezentativi ai acestei perioade, cu opere ce au rezonanță și în afara granițelor țării.

zeitate melodioasă, subțire,
ca să-mi trec inelul brațului meu
în jurul mijlocului tău nervos, ca un deget.
O, revărsare de mirosuri suave;
alergare de iepuri; albine de ziuă;
lină topire de lumi a gheții!
Alunecare a pletelor, geamănă
cu singurătatea neagră a pământului...
Nu te voi învăța niciodată
nici un cuvânt din limba după-amiezilor.
Nu-ți voi destăinui niciodată
nici un adevăr al nemișcărilor.
Rămâi deci cu mine, rămâi,
întruna curgând peste bolovanii albaștri
ai ochilor,
pe sub sălciile arămite de toamnă
ale coastelor,
și-adormi tu, adormi
sub cortul șuierător al trupului meu
visând că ești trează.

Nichita Stănescu-*Eu te-am rupt pe tine din aer*

În contemporaneitate, poezia românească reflectă diversitatea și complexitatea societății moderne, abordând teme precum globalizarea, identitatea, tehnologia și relațiile interumane. Poeții contemporani, precum Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu sau Adina Dinițoiu, explorează noi forme de exprimare și teme relevante pentru lumea contemporană.

într-o zi chiuveta căzu în dragoste
iubi o mică stea galbenă din colțul geamului de la bucătărie
se confesă mușamalei și borcanului de muștar
se plânse tacâmurilor ude.
în altă zi chiuveta își mărturisi dragostea:
- stea mică, nu scânteia peste fabrica de pâine și moara dâmbovița
dă-te jos, căci ele nu au nevoie de tine
ele au la subsol centrale electrice și sunt pline de becuri
te risipești punându-ți auriul pe acoperișuri
și paratrăznete.
stea mică, nichelul meu te dorește, sifonul meu a bolborosit
tot felul de cântece pentru tine, cum se pricepe și el
vasele cu resturi de conservă de pește
te-au și îndrăgit.

vino, și ai să scânteiezi toată noaptea deasupra regatului de linoleum
crăiasă a gândacilor de bucătărie.

dar, vai! steaua galbenă nu a răspuns acestei chemări
căci ea iubea o strecurătoare de supă
din casa unui contabil din pomerania
și noapte de noapte se chinuia sorbind-o din ochi.
așa că într-un târziu chiuveta începu să-și pună întrebări cu privire la sensul existenței și obiectivitatea ei
și într-un foarte târziu îi făcu o propunere mușamalei.
... cândva în jocul dragostei m-am implicat și eu,
eu, gaura din perdea, care v-am spus această poveste.
am iubit o superbă dacie crem pe care nu am văzut-o decât o dată...
dar, ce să mai vorbim, acum am copii preșcolari
și tot ce a fost mi se pare un vis.

Mircea Cărtărescu-*Poema chiuvetei*

Unul dintre aceste curente importante este simbolismul, care a avut o prezență semnificativă în literatura română la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Poetul emblematic al acestui curent este George Bacovia, ale cărui versuri îmbină imagistica puternică cu o atmosferă de melancolie și alienare. Poezia simbolistă se caracterizează prin utilizarea simbolurilor și a metaforelor pentru a exprima emoții și stări interioare complexe.

Orchestra începu cu-o indignare gratioasă.
Salonul alb visa cu roze albe --
Un vals de voaluri albe ...
Spatiu, infinit, de o tristete armonioasă ...

În aurora plină de vioare,
Balul alb s-a resfîrat pe întinsele cărări --
Cântau clare sărutări ...
Larg, miniatură de vremuri viitoare ...

George Bacovia-*Alb*

În perioada interbelică, avangarda a adus noi direcții și experimente în poezia românească. Mișcările dadaiste și suprarealiste au provocat convențiile literare și au promovat liberul joc al imaginației și al limbajului. Tristan Tzara, unul dintre fondatorii dadaismului, s-a născut și a crescut în România, iar contribuția sa la avangardă a avut un impact semnificativ asupra scenei literare mondiale.

dinții flămânzi ai ochiului
mătase de funingine
deschis ploii

tot anul
apă goală
întunecă sudoarea de pe fruntea nopții
ochiul este închis într-un triumghi
triumghiul susține un alt triumghi

ochi cu viteză redusă
mestecă fragmente de somn
mestecați dinți de soare dinți încărcăți de somn

zgomotul ordonat de la periferia strălucirii
este un înger
care servește ca o încuietore pentru siguranța cântecului
o pipă care se fumează în compartimentul pentru fumat
în carnea lui țipetele sunt filtrate prin nervi
care conduc ploaia și desenele ei
femeile îl poartă ca un colier
și trezește bucuria astronomilor

Toată lumea îl ia pentru un set de pliuri marine
catifelat de căldură și insomnie care îl colorează

ochiul său se deschide doar spre al meu
în afară de mine nu există nimeni care să se teamă când se uită la el
și mă lasă într-o stare de suferință respectuoasă
acolo unde mușchii burticii și picioarele sale inflexibile
se găsesc într-un suflu animal de respirație salină
Împing modest formările de nori și scopul lor
carne neexplorată care arde și înmoaie apele cele mai subtile.

Tristan Tzara-Apa sălbatică

După al Doilea Război Mondial, poezia română a fost influențată de regimul comunist și de cenzura politică, dar au existat și voce creative care au rezistat și au continuat să exprime liber gândurile și sentimentele lor. Nichita Stănescu a fost unul dintre cei mai importanți poeți români din această perioadă, cu o operă complexă și profundă, care explorează teme precum iubirea, existențialismul și natura umană.

În perioada post-comunistă, poezia română a cunoscut o diversificare și o revitalizare, odată cu apariția unor noi voci creative și cu adoptarea unor stiluri și teme variate. Poezia contemporană este caracterizată de o mare diversitate și inovație, cu poeți care explorează diferite teme și tehnici poetice. De la poezia minimalistă și haiku, până la poezia socială și angajată, literatura română reflectă complexitatea și dinamismul societății contemporane.

În concluzie, evoluția poeziei în literatura română este marcată de o serie de schimbări și influențe, de la tradițiile medievale și umanismul Renașterii, până la avangarda interbelică și poezia contemporană. Poeții români au reușit să creeze opere remarcabile care au rezonanță și relevanță în afara granițelor țării, contribuind la bogăția și diversitatea culturii universale.

Bibliografie critică

G.Călinescu-*Principii de estetică*, Albatros,1990

Eugen Simion-*Scriitorii români de azi*, Cartea Românească,1974-1984

Dumitru Micu- *Limbaje moderne în poezia românească de azi*, Minerva,1986

Radu Florian-*Metamorfoza culturii în secolul al XX-lea*, Cartea Românească,1998

Profesor-Chiliban Petronela-Denisa

Colegiul Național Tudor Vladimirescu Tg-Jiu